

Tělo a Evropa v pohybu

- v průběhu „dlouhého“ 19. století – zvýšený zájem o životní podmínky, hygienu, reformu bydlení a odívání, zdravý pohyb a posléze i sport
- osvícenské reformy opírající se nové vědecké poznatky exaktních věd od 18. století proměnily medicínu, hygienu a pedagogiku
- klasicistní ideál „estetizovaného těla“ – Johann Joachim Winckelmann (1717–1768)
- ideál „přírodního těla“ (či přirozeného) – Jean-Jacques Rousseau (1712–1778)
- dodnes určují podobu „krásného a zdravého těla“

Emile, ou de l'éducation (1762, Emil čili O výchování 1889)

- Rousseau navrhuje svou představu přirozené výchovy
- přirozenost a příroda jako základní princip
- dítěti nemá být bráněno v pohybu, protože je jeho přirozeným projevem
- vitální projevy nemá omezovat prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, proto má chovanec Emil do určitého věku vyrůstat v přírodě, na venkově
- ideálem je silné tělo, které se podvoluje vůli duše a nepropadá vášním
- spartánsky odolné „zdravé tělo“

Objevy egyptských pyramid, Pompejí, Tróje...

- antické památky zachycující jiný vztah k tělu
- Pompeje – 1748, Egypt – 1798, Trója – 1871

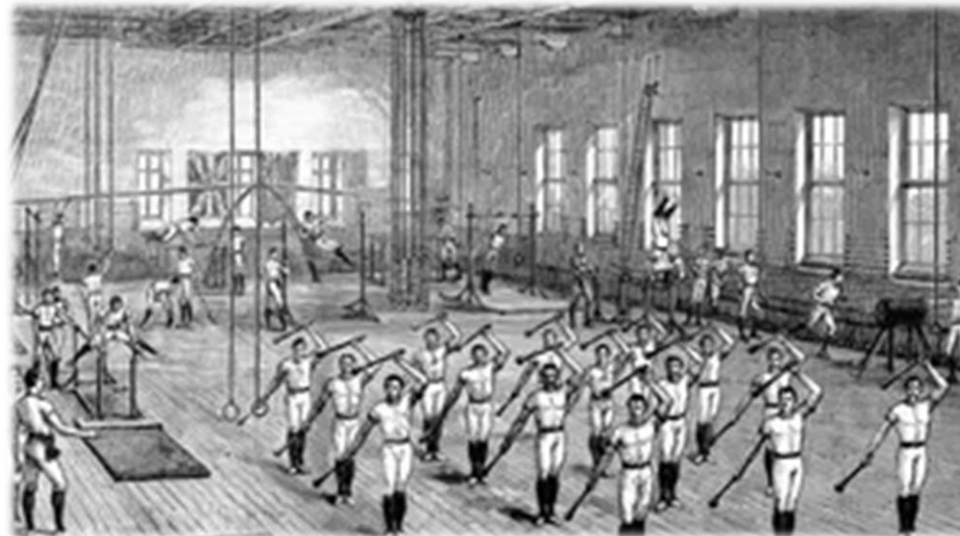
Němečtí filantropisté

- navázali na Rousseaua
- zakladatel filantropického hnutí Johann Bernhard Basedow (1724–1790)
- do reformovaného školního vzdělávání zahrnuli tělesnou výchovu
- vedle tradičních pohybových dovedností (tanec, šerm a jízda na koni) zahrnuli cvičení rozvíjející běžnější pohybové obratnosti: šplh po skalách, ručkování po laně, balancování na tenkém ledě či trámu, záchrana tonoucího

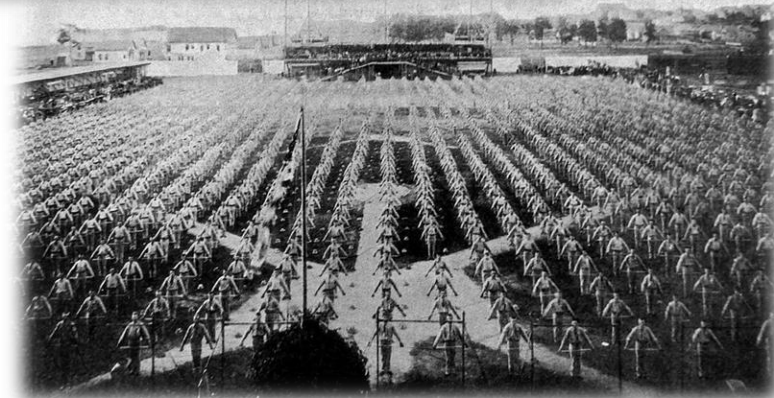
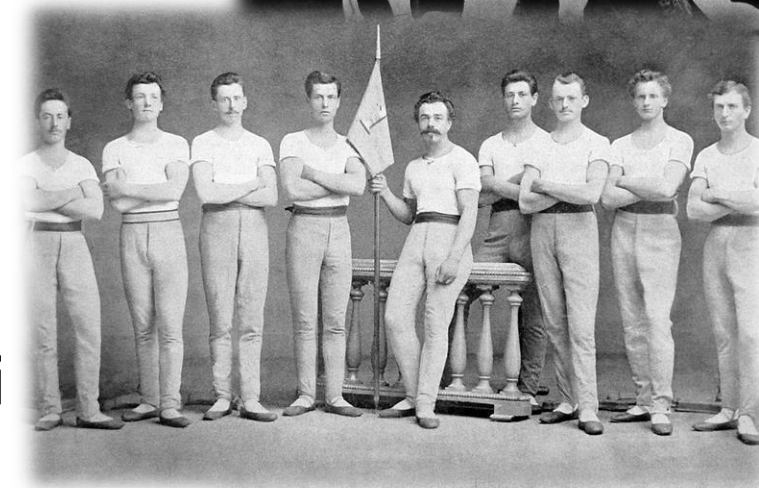
Johann Christoph Friedrich GutsMuths (1759–1839)

- propracoval systém školní tělovýchovy
- cvičení, která vycházela z řeckého pětiboje a běžných lidských aktivit: chůze, běh, hod, skok, šplh, plavání a cvičení na nářadích
- v období tzv. osvoboditelských válek proti Napoleonovi modifikoval cvičení na vlastenecko-vojenská

Turneři – Turnbewegung (... a Sokolové)

- Friedrich Jahn (1778–1852)
- střední Evropa – nacionálně zaměřené turnerské a sokolské hnutí
- idea cvičení – zlepšení tělesné zdatnosti a mužnosti
- výkonnostní, sdružovací a branný ráz
- 1862 – vznik českého sokolského hnutí v reakci na hnutí turnerů
- pravidelná tělesná cvičení turnerů a intenzivní práci s dětmi a mládeží prostřednictvím tělovýchovných kroužků

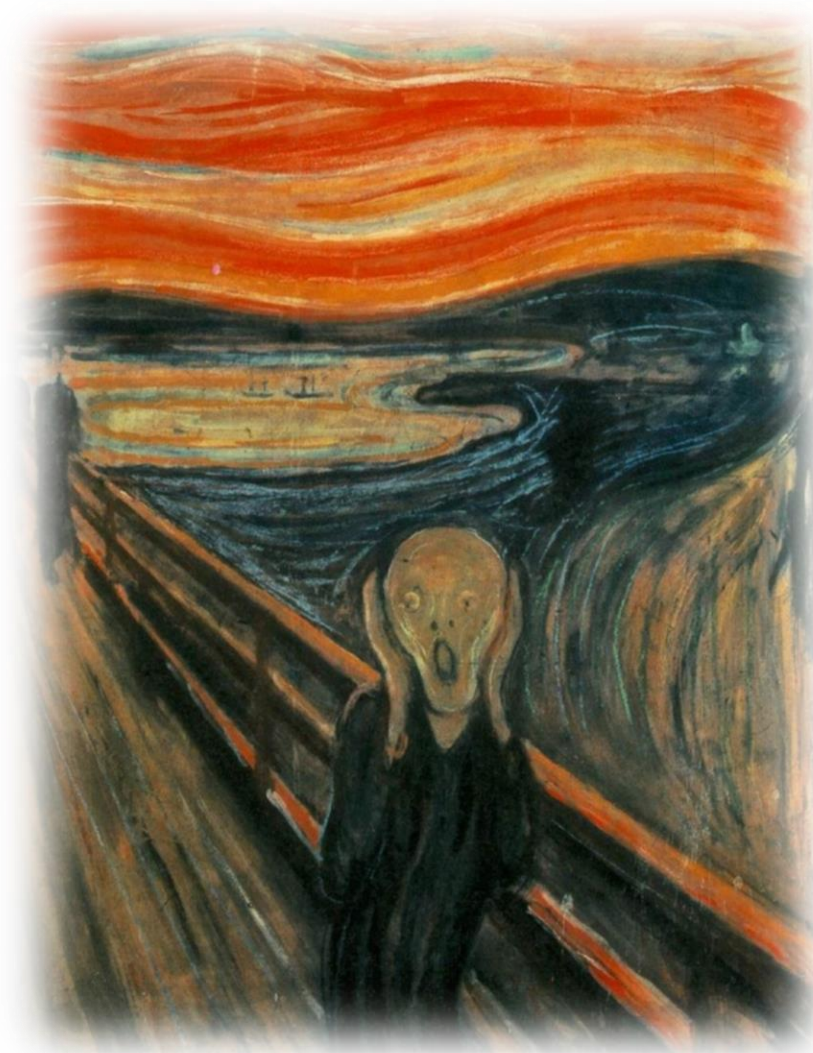

Muscular Christianity

- obdobně nacionálně zaměřené hnutí – pol. 19. století, Anglie
- cíl: upevňovat mužnost, mravní a fyzickou krásu, disciplínu, týmovou spolupráci, schopnost sebeobětování a víru ve vlastenecké povinnosti
- odmítání: všeho zženštilého, neanglického a nadměrně intelektuálního
- rozvíjelo drsné a kolektivní sporty, jako jsou pěstní souboje nebo ragby
- zaměřeno individualisticky
- členové hnutí měli být vojáky Krista, neutužující se proti vnějšímu nepříteli, ale proti hříchu uvnitř a vně nás

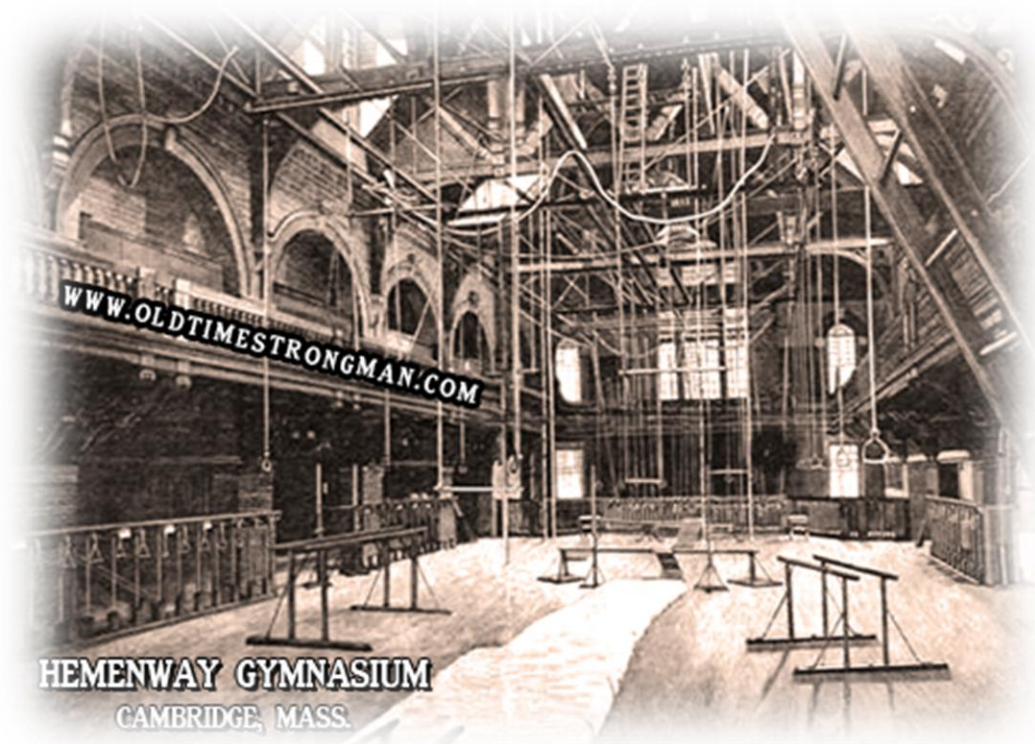
Nezdravý život a nemocná duše

- přibližně od roku 1880 si lidé čím dál častěji všímají, že spěch a chvat začínají pronikat do každodenního života
- psychické problémy – nervozita, nervová slabost, neurastenie, nervové choroby, „americká nemoc“
- na knižním trhu – záplava lékařských publikací

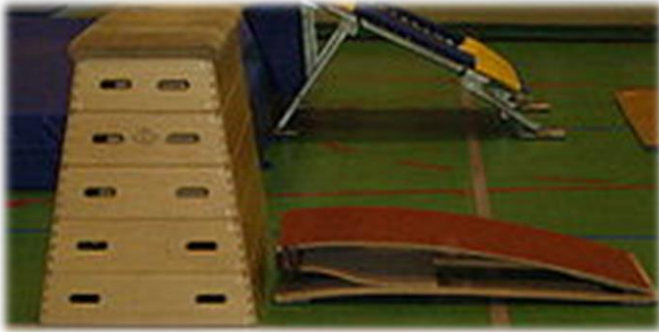
Dudley Allan Sargent (1849–1924)

- reagoval na pokles fyzické kondice městského obyvatelstva v USA
- výzkum na Harvardské univerzitě, 80. léta 19. století
- vytvořil systém kladkových zátěžových strojů
- posilování jednotlivých ochablých svalových skupin, nápodoba činnosti svalů při tradičních pracích (veslování, přitloukání kladivem nebo sekání sekerou)
- potomci Sargentových strojů – fitness tělocvičny

Švédská gymnastika

- Pehr Henrik Ling (1776–1839) průkopník výuky tělesné výchovy ve Švédsku
- četl knihu J. Ch. F. Gutsmuthe *Gymnastika pro mládež*
- v roce 1804 založil ve Švédsku gymnastický ústav
- systém gymnastiky a cvičení rozdělil do čtyř oblastí – pedagogického, lékařského, vojenského a estetického
- 1813 byl ve Stockholmu otevřen Královský ústřední gymnastický ústav
- Ling vynalezl tělovýchovné náčiní: kůň, hrazda, kladina

Bess Mensendiecková (1864–1957)

- americká lékařka a učitelka tělocviku
- ženská tělesná výchova – nápravná i preventivní
- jedna z nejvýznamnějších zakladatelek rané dechové a tělovýchovné pedagogiky v Evropě a Americe
- *Körperkultur des Weibes* (1906, Tělesná kultura žen) s praktickými hygienickými a estetickými radami

Rekreace, turistika, sport

Lidé zkrásněli; díky sportu, lepší výživě, zkrácené pracovní době a niternějšímu spojení s přírodou ozdravěli. ... V neděli svištěly tisíce a desetitisíce v pestrých sportovních bundách na lyžích a sáňkách dolů po zasněžených svazích, všude vznikaly sportovní haly a plovárny. A právě na plovárně bylo možné pozorovat tu proměnu; zatímco za mých mladých let skutečně urostlý muž byl nápadný mezi všemi těmi tlustými zátylky, sádelnatými břichy a vpadlými hrudníky, nyní spolu soutěžily gymnasticky mrštné, sluncem opálené, sportem napřímené postavy v anticky veselém, bujarém zápase. Nikdo, kromě nejchudších, už nezůstával v neděli doma, všechna mládež chodila po výletech, šplhala a zápasila, vyškolená ve všech druzích sportu; kdo měl prázdniny, neputoval už jako za časů mých rodičů do okolí města nebo v nejlepším případě do Solné komory v Alpách. (Stefan Zweig Svět včerejška)

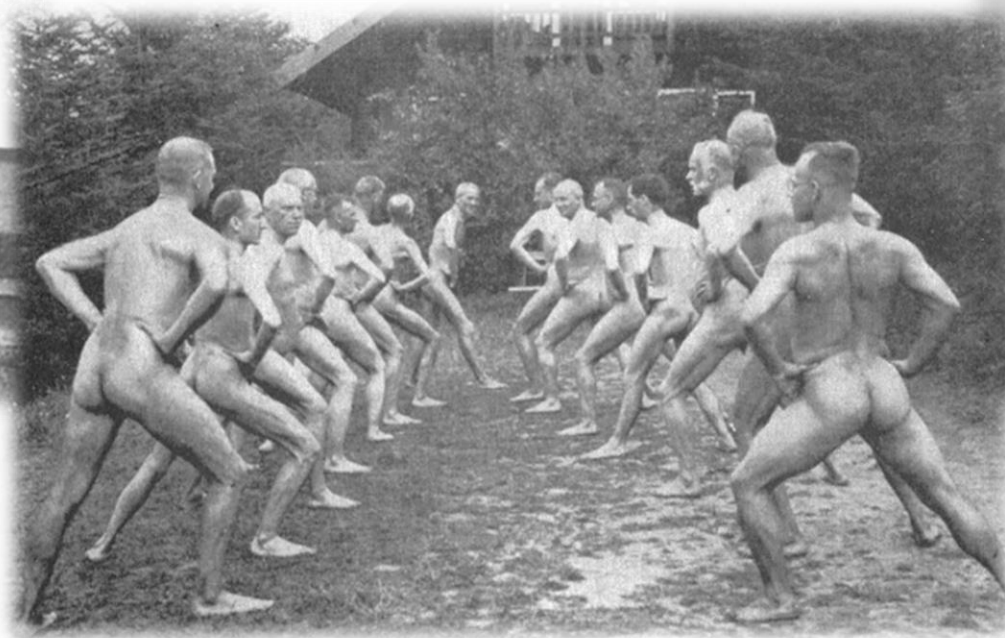
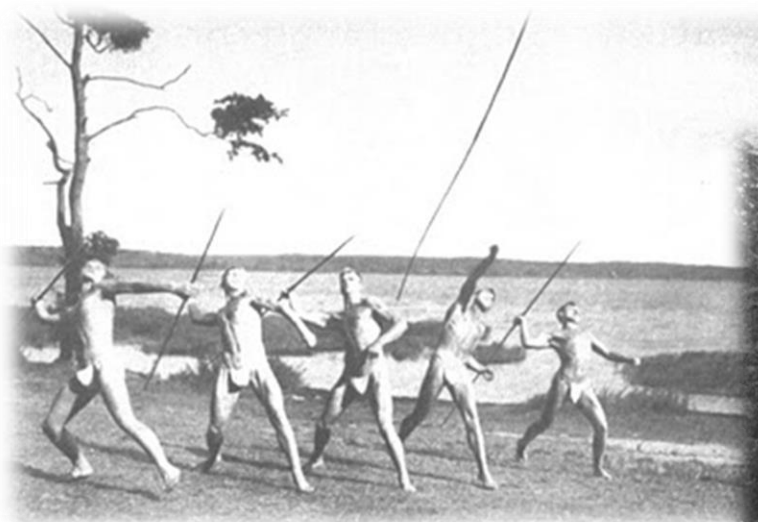
- význam zdravého pohybu a pobytu v přírodě
- do běžně používaného slovníku se dostává dosud téměř neznámý výraz *sport*, o něco později *turistika*
- potřeba se rekreovat, posílit a ozdravit rutinní prací unavená těla gymnastickými cvičeními
- v 80. letech 19. století se běžně začínají používat pojmy *svalstvo* a *svalnatost*, které se podílejí na vytváření nové koncepce tělesnosti

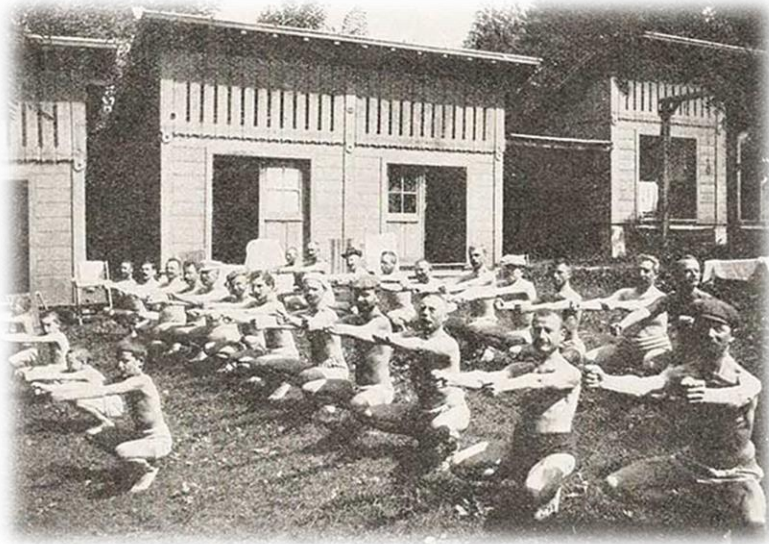

Hnutí životní reformy – Lebensreformbewegung

- na konci 19. století, Německo a Švýcarsko
- souhrnné označení pro různá sociální reformní hnutí
- společným rysem je kritika industrializace, materialismu a urbanizace
- průkopníkem myšlenek Lebensreform je malíř a sociální reformátor Karl Wilhelm Diefenbach (1851–1913)
- jednotlivá hnutí neměla zastřešující organizaci, ale existovala četná sdružení
- hnutí životní reformy je moderní i antimoderní či reakční

- cíl – ozdravit a komplexně reformovat rozličné oblasti života moderní společnosti zdraví, lékařství, odívání, bydlení a vzdělávání
- nová agenda reforem – hnutí zahradních měst, emancipace žen, reforma oděvu, nudistické hnutí a naturismus, homeopatická medicína, vegetariánství, abstinenční hnutí, nový přístup k sexualitě a homosexualitě

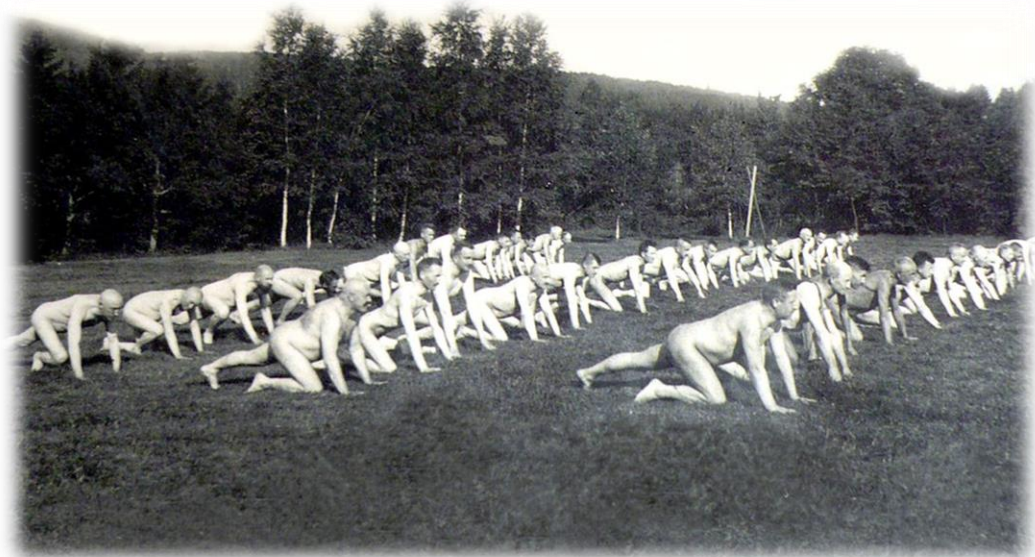

F. M. Stein 1886

- ozdravné pobyty v slunečních, vzdušných a vodních lázních a sanatoriích
- zdravá přírodní stravy a vegetariánství
- holistický a psychosomatický přístup k člověku, harmonizující vztah lidského těla a duše
- *Wege zu Kraft und Schönheit* – film z roku 1925, <https://www.youtube.com/watch?v=ZRnvAHroL-k>

Jungborn – Adolf Just

- údolí Eckertal, Dolní Sasko
- Just v roce 1895 historický hostinec spolu se 14 hektary louky, založil zde lázně Jungborn – otevřeny 20. červena 1896
- strava se skládala pouze z lesních plodů, syrového ovoce, ořechů, celozrnného chleba, mléka a mléčných výrobků
- navštěvovaly ho četné známé osobnosti, Franz Kafka zde v červenci 1912 pobýval tři týdny

Monte Verità „Hora pravdy“

- původní název Monte Monescia, kopec nad Asconou v kantonu Ticino ve Švýcarsku, u jezera Maggiore
- po roce 1900 zde vzniklo různorodé společenství lidí, které spojovaly utopické, vegetariánské, naturistické, teosofické a anarchistické snahy a ideály
- stoupenci tzv. životní reformy (Lebensreform), pacifisté, tolstojovci, umělci, spisovatelé, příznivci různých alternativních hnutí

Zakladatelé osad – Družstvo pěstitelů zeleniny a přírodní léčebné sluneční sanatorium

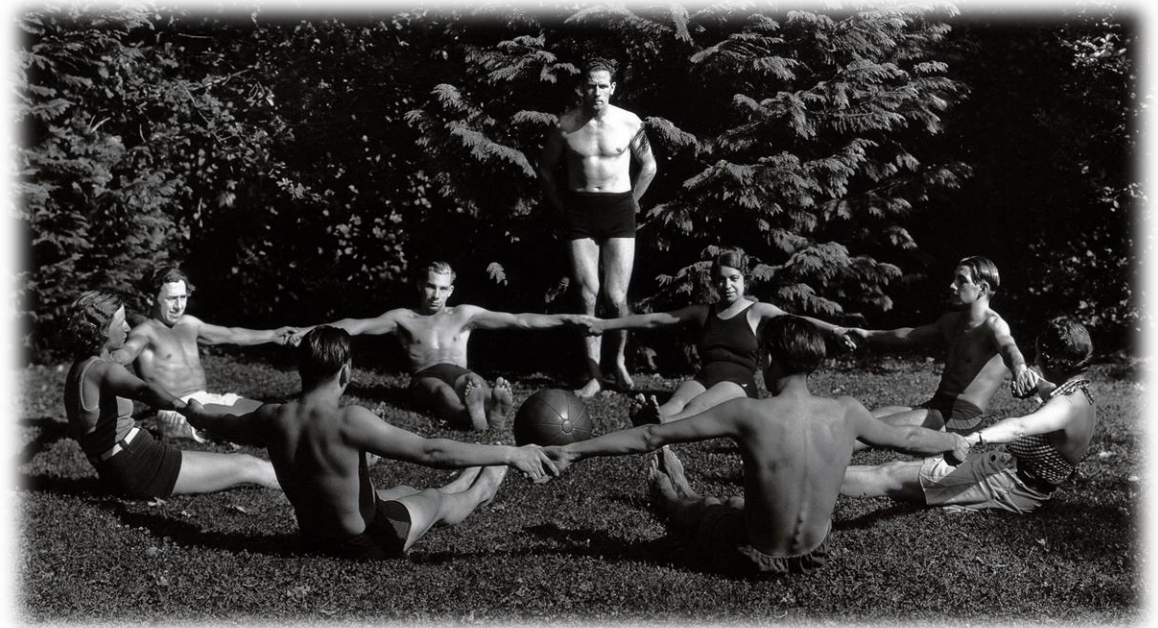
- založení tzv. „družstva pěstitelů zeleniny“ a založení přírodního léčebného ústavu slunečních lázní
- životní styl s terapeutickým zaměřením na pohodu těla i duše, život v kontaktu s přírodou, činnosti (obdělávání zeleninové zahrady) často vykonávali nazí
- cílem bylo žít fyzicky i morálně zdravěji
- strohé oblečení, dlouhé a neupravené vlasy, jednoduché dřevěné „vzdušné“ chaty, vegani, později vegetariáni
- kult venkovského, primitivního života
- oproštění od společenských konvencí i forma naturistické religiozity

- internacionální charakter – Henri Oedenkoven (syn podnikatele, Holanďan z Antverp), Ida Hofmannová (učitelka, Černá Hora), Karl Gräser (důstojník rakouské armády), Gustav Gräser, Lotte Hattemerová (Berlín)
- kolonii navštívila řada světově proslulých osobností, někteří zde nějaký čas pobývali: C. G. Jung, K. Kerényi, E. M. Remarque, H. Hesse, H. Ball, F. Kafka, D. H. Lawrence, I. Duncan, M. Brod, E. Lasker-Schülerová, P. Klee, R. Steiner, M. Wigmanová, E. Toller, R. von Laban, M. Weber...
- kolonisté nesnášeli soukromé vlastnictví, vyznávali přísný morální kodex, přísné vegetariánství, zavedli zdravotní aspekty německého hnutí freikörperkultur, odmítali konvence v manželství a oblékání, stranickou politiku

Umělecká škola Rudofa von Labana na Monte Verità

- v letech 1913-1918 provozoval Rudolf von Laban na Monte Verità „Uměleckou školu“
- od dubna do října každého roku na Monte Verità letní kurzy
- kurzy formovaly pověst Monte Verità jako centra výrazového tance
- idea – umělecká tvorba, která *svou formou a obsahem vyrůstá ze společenství, k němuž ji chci přivést*

- studenti Labanova mnichovského pohybového studia
- experimentace s volným tancem pod širým nebem, částečná nahota nebo oblečení v lehkém hábitu
- v letních kurzech pokračoval až do roku 1917 i poté, co v roce 1915 kvůli první světové válce přesunul svou uměleckou školu do Švýcarska

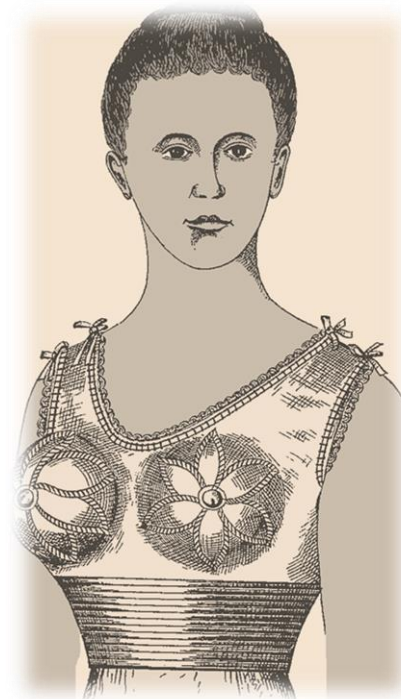

Americký delbartismus

- vyšel z herecké pedagogiky Françoise Delsarta (1811–1871)
- během třiceti let se rozšířil v hnutí, které ovlivnilo řadu oblastí americké společnosti, a stal se součástí životních reforem
- delbartův systém přinesl do USA jeho přímý žák James Steele Mackaye (1842–1894), modifikoval ho a zavedl do hereckého systému tzv. harmonickou gymnastiku
- v tomto trendu pokračovala Genevieve Stebbinsová (1857–1934), harmonickou gymnastiku přepracovala v systém cvičení navržených tak, aby posilovala ženské tělo, a zároveň kultivovala a vyjadřovala krásu, ladnost ženských forem a ženského charakteru

Oblékání

- změnu stylu oblékání umožnili nové materiály – kaučuk
- fenomén korzetu a jeho odložení
- oblečení umožňující pohyb

Homosexualita

- 1791 Francie jako první země moderního západního světa dekriminlizuje homosexuální pohlavní styk
- 19. stol. – medikalizace a patologické interpretace homosexuality
- 1864 pojem uranismus
- 1868 první použití slova homosexuál
- v angličtině se vžilo slovo gay
- 1897 Magnus Hirschfeld zakládá v Německu Scientific-Humanitarian Committee, první organizaci bojující za práva homosexuálů
- sdružení vedlo kampaň výhradně s vědeckými argumenty za zrušení § 175

Prostituce (a pohlavní nemoci)

- prostituce byla všudypřítomná, kriminalizovány byly ale pouze ženy
- muži byli vážení a ctění občané
- nevěstinec jako místo získávání prvních sexuálních zkušeností, pak následoval sňatek s čistou a neposkvrněnou manželkou
- Vídeň – největší evropský „trh lásky“
- v 19.století se vedle nevěstinců rozšířila volná pouliční prostituce v chudém prostředí
- společnost na počátku 20. století dávala přednost tajné prostituci a hodinovým hotelům, což započalo etapu zániku nevěstinců
- zlom nastal po 1. světové válce s uvolněním sexuálního života

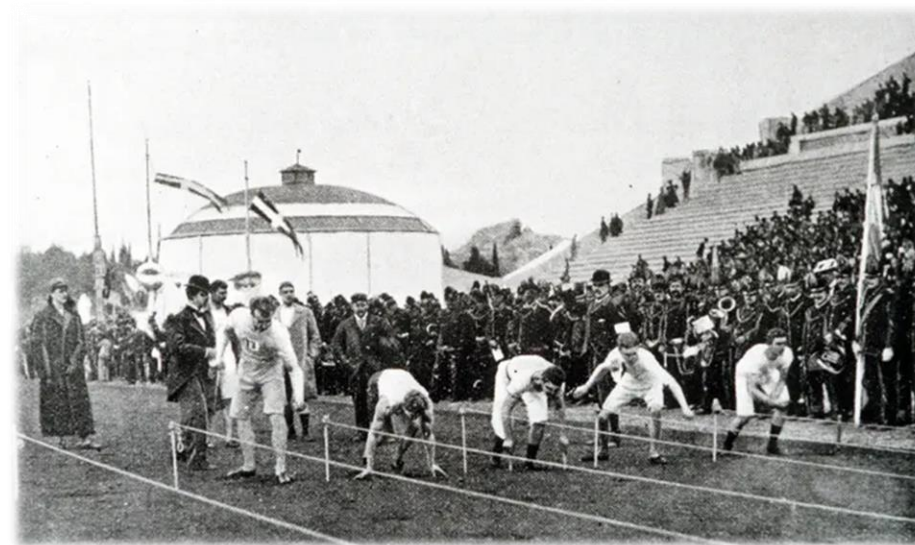
Sport – amatérský a profesionální

- Thomas Arnold (1795-1842) založil moderní „sportovní pedagogiku“ a vynalezl termín *sport*
- 1863 v Anglii založení Fotbalová asociace
- 1877 v Anglii mistrovství v tenisu ve Wimbledonu
- 1891 v Kanadě a USA počátek basketbalu
- turistika – k jejímu rozvoji významně přispěly železnice, které turistům umožnily dopravovat se do vysokohorských oblastí
- začaly vznikat turistické ubytovny, hotely
- rozvoj alpinismu (vysokohorská turistika)
- 1907 v Anglii skauting (R. Baden-Powell a E. T. Seton)

Olympijské hry 1896 – Pierre de Coubertin (a Jiří Guth-Jarkovský)

- Pierre de Coubertin (1863–1937) – věnoval se studiu tělovýchovných systémů v anglosaském světě
- jeho literární činnost nevzbudila dostatečný zájem, proto přešel k činům – v roce 1888 se rozhodl, že obnoví olympijské hry
- 1896 v Aténách první novodobé olympijské hry

Přísaháme. Zúčastníme se těchto olympijských her v rytířském duchu, pro čest naší země a slávu sportu.

Jóga

- jóga a indická filozofie se dostaly do povědomí vzdělané západní veřejnosti v polovině 19. století
- transcendentalisté z Nové Anglie
- theosofisté – Helena Blavatská
- recepce jógy se proplétala s proudy náboženských a filozofických reforem v 19. a na počátku 20. století
- jógu zkoumal K. S. Stanislavskij v období Prvního studia MCHT, některé principy se promítly do Stanislavského systému herecké pedagogiky